

Donderdag 6 februari 2020

TivoliVredenburg – Hertz – 20.00 uur

ALLE BEETHOVEN TRIO'S

Concert 1 / Van Baerle Trio

Maria Milstein viool

Gideon Herder cello

Hannes Minnaar piano

Huib Ramaer inleiding

Ludwig van Beethoven 1770-1827

Pianotrio nr. 1 in Es opus 1/1 (1794-1795)

Allegro

Adagio cantabile

Scherzo: Allegro assai

Finale: Presto

Pianotrio nr. 4 in Bes opus 11 'Gassenhauer-Trio' (1797-1798)

Allegro con brio

Adagio

Allegretto: Tema 'Pria ch'io l'impegno'

- Pauze -

Pianotrio nr.5 in D opus 70 nr. 1 'Geister' (1808-1809)

Allegro vivace e con brio

Largo assai ed espressivo

Presto

Een weerbarstig talent

'Zou hij in staat zijn de enorme leegte op te vullen na de dood van Mozart vorig jaar?' Zo moeten veel Weense muzikliefhebbers gedacht hebben in het historische jaar 1792. Want vanuit Bonn was toen net een jong talent van nog maar tweeëntwintig jaar gearriveerd: Ludwig van Beethoven. Maar uit getuigenverslagen van Beethovens vroege Weense optredens weten we dat hij bij het publiek gemengde gevoelens opriep. Bewondering voor het nieuwe geluid en de fabuleuze improvisaties aan de piano, maar verbazing om het onbeteugelde en zelfs drammerige karakter van zijn eigen werken. Nee, veel Weners begrepen deze nieuwe muziek niet. Te brutaal, te eigengereid, te onrustig, te opdringerig. Behalve als pianovirtuoos maakte Beethoven naam als componist. De werken uit Bonn negeerde hij volkomen, want de telling van zijn opusnummers begon hij in Wenen weer opnieuw bij zijn Pianotrio's opus 1. De kritieken waren niet mals. 'Het valt niet te ontkennen, deze heer gaat zijn eigen weg. Maar wat is dat voor een bizarre en moeizame weg! Geen enkele melodie, alles klinkt weerbarstig. Steeds maar weer een zoeken naar zeldzame modulaties, akelige verbindingen en een opeenhoping van moeilijkheden, zodat men alle geduld en vreugde kwijtraakt.' Beethoven antwoordde droog: 'Ze begrijpen niets.' Zijn tijd kwam nog wel. De criticus maakte hij later uit voor 'os'.

In 1795 gaf de Weense uitgever Artaria de Pianotrio's opus 1 uit, de eerste werken die van Beethoven in Wenen in druk verschenen. Datzelfde jaar was hij voor het eerst opgetreden in het openbaar in een concert in het Burgtheater met eigen werk, waaronder zijn Tweede pianoconcert. Vóór die tijd was

Beethoven alleen te horen geweest in kleinere kring, in de deftige paleizen van adellijke kunstvrienden als Lobkowitz, Lichnowski en Rasumowski. Zijn kortstondige 'oude' leraar Joseph Haydn had hem in contact gebracht met deze begripvolle beschermers der kunsten. Een van hen hielp Beethoven actief bij zijn carrièreplanning en het lanceren van zijn enorme talent. Hij nam hem zelfs twee jaar in huis, van 1793 tot 1795. Zijn naam: Karl Lichnowsky (1756-1814). Terwijl sommige leden van de adel hele orkesten of operagezelschappen onderhielden, zoals de broodheren van Haydn, de puissant rijke familie Esterháza, hadden andere een klein instrumentaal ensemble in huis.

Uitgave met subsidie

Zo had prins Karl Lichnowsky een strijkkwartet tot zijn beschikking, waarvan twee spelers plus Beethoven achter de piano tijdens een wekelijkse soiree de Pianotrio's opus 1 ten doop hielden. Daar werden de oren van de aanwezige edelen rijp gemaakt voor de pennenvruchten van het nieuwe talent. Door herhaalde uitvoeringen van de stukken bij muziekvrienden thuis, hielp Beethoven de publiciteit rond de trio's enorm vooruit. De uitgave was geen waagstuk meer: prins Lichnowsky had flinke subsidie gegeven en mobiliseerde de hele Weense aristocratie, als ging het om een liefdadigheidsactie. Dankzij advertenties bestelden 123 muzikliefhebbers maar liefst 245 exemplaren, gemiddeld twee exemplaren per persoon. De uitgave, die volgens het contract volledig voor Beethovens eigen risico was, pakte zo bijzonder lucratief uit. Beethoven ontving zevenhonderd gulden, het gemiddelde jaarloon van een ambtenaar van toen. Bij het Pianotrio in Es opus 1 nr. 1 valt net als bij de andere uit de serie op dat het een symfonische allure heeft. Dat komt door de vierdeligheid, terwijl drie delen voor het genre eigenlijk de norm is. Verder neemt Beethoven alle ruimte om zijn thema's en materiaal te ontwikkelen en spant hij vaak lange bruggen tussen de diverse 'alinea's' in zijn betoog.

Een straat-hit

De meest voorkomende bezetting van het pianotrio is piano, viool en cello. Het Pianotrio nr. 4 in Bes opus 11 'Gassenhauer-Trio' uit 1798 had oorspronkelijk een klarinetpartij in plaats van een voor viool. Maar Beethoven werkte het stuk om tot de versie zoals hier gespeeld en liet in de eerste uitgave de keus aan de spelers. Dit opgewekte en toegankelijke stuk werd enorm populair in heel Europa dankzij uitgaven in Berlijn, Amsterdam, Mainz, Parijs, Hannover en Londen. De populariteit in Wenen was vooral te danken aan het laatste deel. Dat is een reeks variaties over een wat platte deun uit een komische opera *L'amor marinaro* (Zeamansliefde) van Joseph Weigl die in 1797 in Wenen met groot succes op de planken kwam. De tekst van dit terzet begint met 'Pria ch'io l'impegno' wat zoveel betekent als: 'Voordat ik eraan begin, moet ik iets te ontbijten hebben.' Het is nauwelijks te geloven wat een schatkist aan variaties Beethoven uit dit thema van niks heeft weten te distilleren. Hij weet in Variaties 4, 7 en 8 de meezinger zelfs tot een ernstige en hier en daar mineur getinte samenzang te vermommen. Bijzondere momenten bieden de tweede Variatie voor alleen viool en cello, en de laatste met een voor die tijd ongehoorde absurde triller in de pianopartij en een cadensachtige notensliert, die de al even bizarre afloop inluidt. Diezelfde kunst van het eindeloos variëren en omspelen

heeft Beethoven in de eerste twee delen ten beste gegeven, een briljant en opgewekt Allegro en een expressief Adagio. Dit langzame deel begint met een eenvoudige cellocantilene die meer ontwikkelingskracht in zich bergt dan men de eerste acht maten vermoedt. Dit trio geeft een indruk van hoe Beethoven in zijn vroege Weense jaren geïmproviseerd heeft achter de piano.

Geesten in een pianotrio

In 1808 woonde Beethoven korte tijd in bij een adellijke familie, graaf en gravin Peter en Anna Marie Erdödy. De gravin was een voortreffelijk pianiste en een groot bewonderaarster van Beethovens muziek. Ook na hun vertrek uit Wenen in 1815 bleven de gravin en Beethoven met elkaar corresponderen. Met Kerstmis 1808 speelde Beethoven zijn twee net voltooide Pianotrio's opus 70 voor aan gravin Erdödy in Wenen. De componist Johann Friedrich Reichardt was erbij en was verrukt van de stukken. 'Daarin kwam een zo hemels en zangerig deel voor, zoals ik nog nooit gehoord had; iedere keer als ik er weer aan denk smelt ik opnieuw. De lieve zieke gravin, zo ontroerend opgewekt, en een van haar vriendinnen, ook een Hongaarse dame, genoten met zo'n enorm enthousiasme van elk fraai detail en iedere geslaagde wending, dat die aanblik mij net zo goed deed als Beethovens meesterlijke werk en uitvoering. Gelukkig de kunstenaar die kan rekenen op zulke luisteraars.' Het Pianotrio in D opus 70 nr.1, waarover Reichardt hier rept, kreeg vanwege haar geheimzinnige onderhuidse spanning (vooral in het tweede deel, Largo) onmiddellijk de bijnaam 'Geistertrio'. De schrijver E. Th. A. Hoffmann schreef in 1813 over dit stuk: 'Dit trio bewijst opnieuw hoezeer Beethoven de romantische geest der muziek in zijn hart draagt en hoe geniaal hij die romantische geest in zijn werken weet te blazen. Het tweede deel (Largo) is van een weemoedigheid die weldadig is.'

Clemens Romijn

Het **Van Baerle Trio** is in 2004 opgericht door pianist Hannes Minnaar, violiste Maria Milstein en cellist Gideon den Herder. De naam van het trio ontleent ze aan de straat waar hun muzikale wortels liggen: de Van Baerlestraat in Amsterdam. Hier ontmoeten de drie musici elkaar tijdens hun studie aan het Conservatorium van Amsterdam, op een steenworp afstand van het Concertgebouw, dat het trio als zijn muzikale thuis beschouwt. Na het winnen van het Vriendenkrans Concours in het Concertgebouw in 2011 treedt het trio veelvuldig in deze zaal op en wordt het door het Concertgebouw genomineerd voor de ECHO Rising Stars 2013/14, een tour die het trio naar belangrijke zalen in heel Europa brengt, waaronder de Musikverein in Wenen, de Barbican in Londen, de Cité de la Musique in Parijs, L'Auditori in Barcelona en de Philharmonie in Keulen. Al voor het begin van deze Europese tour heeft het Van Baerle Trio zijn internationale reputatie gevestigd met het winnen van het ARD concours in München in 2013 en het internationale kamermuziekconcours in Lyon in 2011. Bij beide concoursen wint het trio ook de publieksprijs. In Nederland ontvangen ze in 2012 de Kersjesprijs, een beurs die ieder jaar aan een jong veelbelovend ensemble wordt toegekend. Het trio werd gevormd onder de hoede van Dmitri Ferschtman en volgde daarna lessen bij onder meer Ferenc Rados en Claus-Christian Schuster. De ontmoeting met Menahem Pressler in 2008 was een grote bron

van inspiratie voor de drie musici, die sindsdien meerdere keren voor hem speelden. De debuut-cd van het Van Baerle Trio met werken van Saint-Saëns, Loevendie en Ravel werd bekroond met een Edison Klassiek 2013. Hierna bracht het Van Baerle Trio de pianotrio's van Mendelssohn uit, waaronder de eerste opname van een vroege versie van het Eerste Pianotrio in d-klein van Mendelssohn. De opname van de complete pianotrio's van Beethoven die het trio in de afgelopen jaren uitbracht, werd in de nationale en internationale pers met veel enthousiasme ontvangen: afzonderlijke volumes ontvingen 5 sterren in De Volkskrant en Trouw, en driemaal een Luister 10. "The overwhelming quality of this new disc is a quite irresistible freshness", schreef Gramophone en WDR 3 stelde: "Das Van Baerle Trio lässt sich mit Haut und Haar auf Beethoven ein, macht vor allem Kleinigkeiten zu Juwelen."

Na afloop van het concert is er een signeersessie van het trio: tijdens de pauze en na afloop van het concert zijn cd's te koop.

Hannes Minnaar studeerde piano bij Jan Wijn aan het Conservatorium van Amsterdam, waar hij in 2009 met hoogste onderscheiding afstudeerde. Hannes is prijswinnaar van het Concours de Genève en de Koningin Elisabeth Wedstrijd in Brussel. Hij soleerde bij diverse orkesten, waaronder het Concertgebouworkest, het Radio Filharmonisch Orkest, de Filharmonie en het Nationaal Orkest van België, onder leiding van dirigenten als Herbert Blomstedt, Eliahu Inbal, Marin Alsop en Frans Brüggen. Recitals speelt hij door heel Europa, alsook in Azië en het Midden Oosten. In 2011 ontving Hannes de Borletti-Buitoni Trust Fellowship. Zowel zijn debuutalbum, met werken van Rachmaninoff en Ravel, als zijn tweede cd 'Bach Inspirations' werden lovend ontvangen in binnen- en buitenland.

Violiste **Maria Milstein** werd geboren in Moskou, maar groeide op in Frankrijk. Ze studeerde bij Ilya Grubert in Amsterdam, David Takeno in Londen en bij Augustin Dumay aan de Muziekakademie Koningin Elisabeth in Brussel. Maria is prijswinnaar van internationale concoursen zoals 'Città di Brescia' en 'Premio Rodolfo Lipizer', en kreeg in Nederland de Violbeurs van het Kersjes Fonds. Maria won een Edison Klassiek 2015 voor haar debuut CD 'Sounds of War' met Hanna Shybayeva. In 2016 ontving Maria een Fellowship van de Borletti Buitoni Trust. In 2018 zal Maria de Nederlandse Muziek Prijs in ontvangst nemen. Maria bespeelt een viool van Michel Angelo Bergonzi, die zij in bruikleen van het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds heeft.

Gideon den Herder studeerde cello bij Monique Bartels in Amsterdam en Clemens Hagen in Salzburg, waar hij zijn Masterdiploma met hoogste onderscheiding behaalde. Hij voltooide zijn opleiding bij Thomas Grossenbacher in Zürich met het Solistendiploma. Ook volgde hij lessen barokcello bij Jaap ter Linden en Roel Dieltiens. In 2009 won hij met het Trio Otono het oude muziek concours 'À Tre' in Trossingen, Duitsland. Sinds 2014 is Gideon als aanvoerder cello aan het Residentie Orkest in Den Haag verbonden. Hij bespeelt een cello van Giuseppe dall'Aglio met een strijkstok toegeschreven aan Dominique Peccatte, beide in bruikleen van het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.